

Mediul în Europa

A patra evaluare
Sumar executiv

Regiunea pan-europeană – grupări de state utilizate în raport

Europa de Vest și Centrală (EVC)

- Uniunea Europeană – 25 Statele Membre (UE-25)
- Asociația Europeană a Liberului Schimb (AELS)
- Andorra, Monaco, San Marino

Europa de Sud-Est (ESE)

- Balcanii Occidentali
- Bulgaria și România
- Turcia

Europa de Est, Caucaz și Asia Centrală (EECAC)

- Europa de Est
- Asia Centrală
- Caucaz

- În afara ariei acoperite de raport

Mediul în Europa

A patra evaluare

Sumar executiv

De la Kiev la Belgrad

Procesul „Mediu pentru Europa” reunește în prezent 56 de țări de pe trei continente în efortul de a aborda împreună problemele de mediu. Pentru a sprijini acest proces, Agenția Europeană de Mediu a pregătit o serie de evaluări de mediu pentru regiunea pan-europeană, care oferă informații de actualitate, corecte și relevante din punct de vedere politic, referitoare la interacțiunile dintre mediul înconjurător și societate.

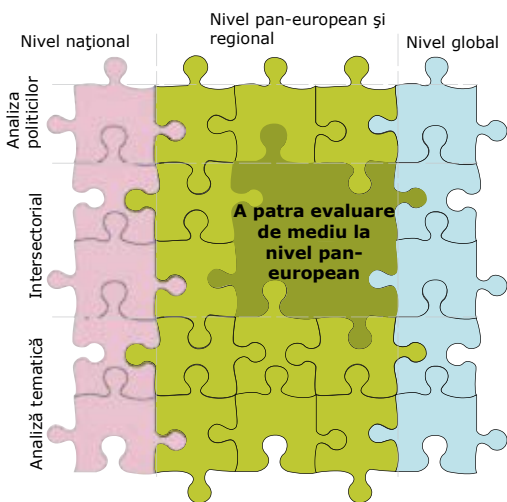
Prima evaluare detaliată a stării mediului la nivel pan-european a fost prezentată la Sofia în 1995. Evaluări actualizate privind starea mediului, în regiune au fost prezentate cu ocazia Conferințelor Ministeriale de mediu de la Aarhus, în 1998, respectiv de la Kiev, în 2003.

Acesta este cel de-al patrulea raport din seria menționată. Ori de câte ori este posibil, prezentul raport evaluează progresele înregistrate, comparativ cu obiectivele incluse în cel de-al Șaselea program de acțiune pentru protecția mediului al Comunității Europene și cu obiectivele Strategiei de mediu a țărilor din Europa de Est, Caucaz și Asia Centrală.

Raportul a fost pregătit în strânsă colaborare cu o serie de organizații internaționale, instituții guvernamentale și organizații neguvernamentale din regiune.

În ciuda progreselor notabile înregistrate în promovarea politicilor de mediu și de dezvoltare durabilă, în regiunea pan-europeană persistă încă o „deficiență de implementare” în ceea ce privește utilizarea politicilor integrate de mediu.

Contextul celei de-a patra evaluări

Sursa: Pe baza Figurii 1.5 din A patra evaluare.

Reușita în aplicarea politicilor de mediu depinde de stabilirea unor obiective clare și realiste, precum și de crearea unor mecanisme de monitorizare a progreselor obținute.

Informațiile privind protecția mediului diferă încă din punct de vedere calitativ, gradul de acces și acuratețea datelor variind considerabil la nivelul regiunii. Există încă mult loc pentru a îmbunătăți, nu numai accesul la datele și informațiile atât de necesare cât și comparabilitatea și acuratețea acestora.

Tendențe socio-economice

Regiunea pan-europeană găzduiește o mare diversitate naturală și culturală. Peste 870 de milioane de locuitori trăiesc în această regiune; peste jumătate dintre aceștia locuiesc în Europa de Vest și Centrală (EVC), ceea ce face ca Uniunea Europeană (UE) să fie una dintre zonele cu cea mai mare densitate a populației din lume, având peste 100 de locuitori pe kilometru pătrat. Această caracteristică se află în contrast puternic cu populațiile relativ dispersate din Europa de Est și Asia Centrală, unde densitatea medie se află cu mult sub 20 de locuitori pe kilometru pătrat.

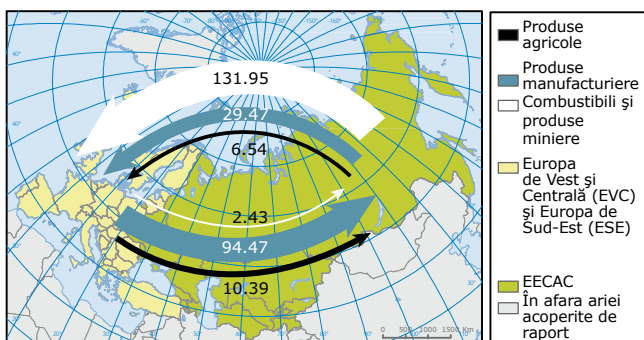
Relansarea economică din ultimii ani a dus la o creștere relativă a venitului național în aproape toate țările din regiunea pan-europeană. Ratele de creștere economică au fost ridicate mai ales în țările din Europa de Sud-Est (ESE) și din EECAC.

Regiunea pan-europeană și subregiunile sale: principalii indicatori socio-economici pentru 2005

	Suprafață (1 000 km ²)	Populație (milioane loc.)	Venit (PIB pe cap de locuitor în USD)
Europa de Vest și Centrală (EVC)			
UE-15	3 243	385	22 337
UE-10	729	74	5 594
AELS și alte țări EVC	468	12	36 550
Europa de Est, Caucaz și Asia Centrală (EECAC)			
Europa de Est	17 943	204	2 034
Caucaz	186	16	1 112
Asia Centrală	4 003	58	955
Europa de Sud-Est (ESE)			
Balcanii Occidentali	264	22	2 236
Alte țări ESE	1 132	102	3 052

Sursa: Pe baza Tabelului 1.2 din A patra evaluare.

Fluxuri comerciale între EVC/ESE și EECAC în 2005 (miliarde USD)

Sursa: Harta 6.1 din A patra evaluare.

Din ce în ce mai mult rolul sectorului agricol în creșterea economică a țărilor EECAC scade, în timp ce se înregistrează o creștere a rolului sectorului serviciilor. Cu toate acestea, regiunea EECAC este încă relativ dependentă de extracția de minereuri și de agricultură, ceea ce duce adesea la presiuni majore asupra mediului și la cantități ridicate de deșeuri.

Numărul de state independente din regiune a crescut de la 33 în 1990 la 53 în 2007, perioadă în care UE s-a extins de la 15 la 27 de state membre.

Mediul și sănătatea: Calitatea aerului

Poluarea atmosferică, în special prin microparticule și ozonul de la nivelul solului, continuă să reprezinte un pericol considerabil pentru sănătate: scurtează durata medie de viață în EVC cu aproape un an și afectează dezvoltarea sănătoasă a copiilor.

Majoritatea poluanților atmosferici au crescut în EECAC cu peste 10 % ca urmare a refacerii economice, a intensificării activităților de transport și a ineficienței politicilor de protecție împotriva poluării atmosferice.

În EECAC, calitatea scăzută a datelor împiedică realizarea unei evaluări aprofundate a calității aerului și a consecințelor acesteia. Cu toate acestea, datele limitate disponibile indică faptul că principalul pericol pentru sănătate în EECAC și în ESE provine, ca și în EVC de altfel, de la microparticule și de la componentele toxice ale acestora.

Modificarea procentuală a emisiilor (2000–2004)

Poluant	EVC	ESE	EECAC
Oxid de azot (NO _x)	- 8.7 %	+ 5.7 %	+ 13.1 %
Bioxid de sulf (SO ₂)	- 19.6 %	+ 1.5 %	- 10.3 %
Compuși organici volatili (COV)	- 13.6 %	- 12.3 %	+ 11.2 %
Amoniac (NH ₃)	- 2.6 %	- 5.7 %	- 14.4 %
Precursori ai ozonului	- 11.3 %	- 2.1 %	+ 11.5 %
Microparticule (PM ₁₀)	- 9.7 %	+ 2.2 %	+ 12.6 %

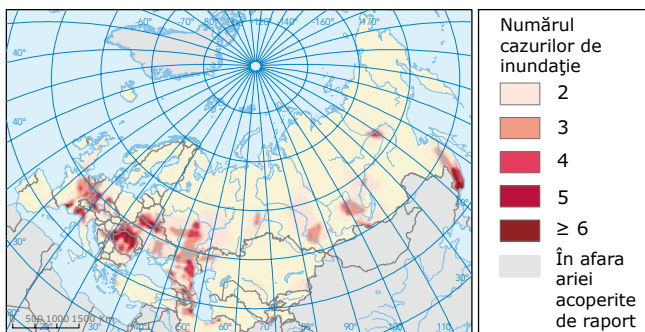
Sursa: Tabelul 2.2.1 din A patra evaluare.

Mediul și sănătatea: Apele interioare

Peste 100 de milioane de locuitori din regiunea pan-europeană nu au încă acces la surse adecvate de apă potabilă și la condiții adecvate de salubritate. În EECAC și în ESE, calitatea apei și a serviciilor de salubritate s-a deteriorat continuu în ultimii 15 ani, populația rurală fiind cea mai afectată.

O treime din populația pan-europeană trăiește în țări în care resursele de apă sunt supuse unor presiuni considerabile. Pierderile mari din sistemele de distribuție a apei, gestionarea și întreținerea deficitară a sistemelor de irigație și practicile agricole inadecvate agravează impactul secetelor și al deficitului de apă.

Cursuri de apă afectate de inundații (1998–2005)

Sursa: Harta 2.3.1 din A patra evaluare.

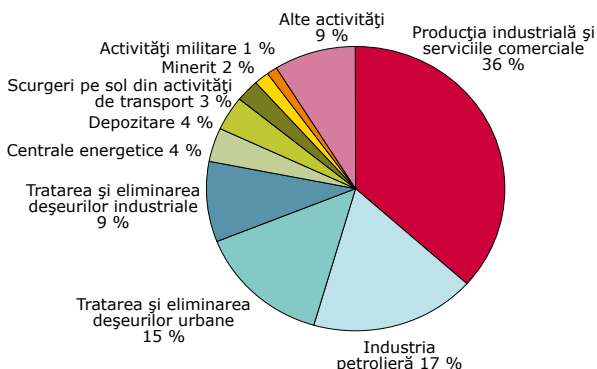
Mediul și sănătatea: Solul

De la Conferința din Kiev, s-au înregistrat progrese atât în ceea ce privește elaborarea de politici în domeniu, cât și în accesul la informații. Cu toate acestea, este încă prea devreme pentru a se putea constata o îmbunătățire vizibilă a calității solului.

Dată fiind complexitatea riscurilor actuale, în special cele legate de schimbările climatice, noi mecanisme sunt necesare în acest domeniu pentru a îmbunătăți calitatea informațiilor colectate în baza cărora să se poată întreprinde acțiuni adecvate de protecție a solului.

Schimbul de practici adecvate între țările și regiunile cu condiții similare ale solului ar putea reduce costurile de remediere a calității solului și ar putea oferi o bază importantă de cooperare.

Privire de ansamblu asupra activităților economice care produc contaminarea solului în câteva țări EVC și ESE (% din siturile investigate)

Sursa: Figura 2.4.2 din A patra evaluare.

Mediul și sănătatea: Substanțe chimice periculoase

Industria chimică a înregistrat o creștere la nivel mondial. În Uniunea Europeană, producția de substanțe chimice toxice a crescut în aproape același ritm cu producția industriei chimice, ambele depășind ritmul de creștere al PIB.

Fenomenul globalizării duce la deplasarea problemelor de mediu spre țările în curs de dezvoltare și la reimportul pericolelor prin intermediul poluării transfrontaliere și al produselor contaminate.

Recent, s-au adoptat politici importante și documente normative în domeniul gestionării substanțelor chimice, atât la nivel european, cât și la nivel internațional. În ceea ce privește UE, acestea includ legislația privind înregistrarea, evaluarea și autorizarea substanțelor chimice (REACH), intrată în vigoare în 2007. La nivel internațional, în 2006 s-a adoptat o abordare strategică a gestionării internaționale a substanțelor chimice (SAICM).

În plus, s-a adoptat sistemul global armonizat (GHS) de clasificare și etichetare și au intrat în vigoare Convenția de la Stockholm privind poluanții organici persistenți (POP) și Convenția de la Rotterdam privind procedura de consimțământ prealabil în cunoștință de cauză (PIC).

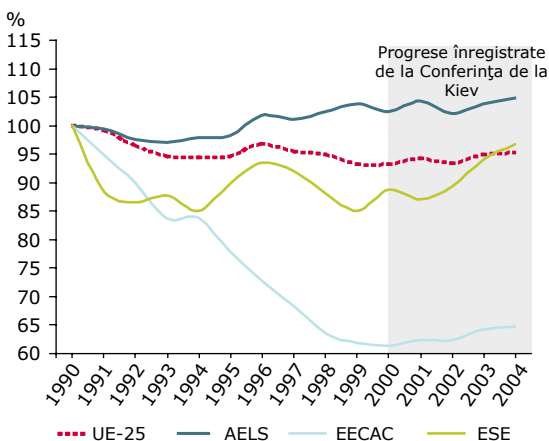
Schimbări climatice

Emisiile de gaze cu efect de seră au crescut în ultimii ani în majoritatea țărilor europene și se estimează că vor crește în continuare. Multe țări europene au adoptat programe naționale de reducere a emisiilor, însă unele dintre ele vor întâmpina încă dificultăți în atingerea obiectivelor de la Kyoto.

Protocolul de la Kyoto, protocol al Convenției-cadru a ONU privind schimbările climatice, împreună cu prima sa perioadă de angajamente, reprezintă abia un prim pas în abordarea problemelor legate de schimbările climatice.

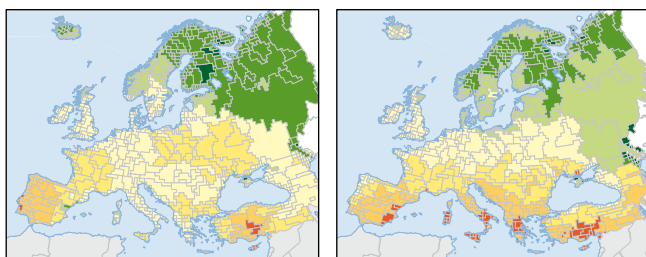
Pentru a limita creșterile de temperatură la un maximum de 2 °C peste nivelurile din perioada preindustrială, va fi necesară o reducere a emisiilor globale cu până la 50 % până în anul 2050, obiectiv propus de UE drept obligatoriu pentru evitarea unor viitoare efecte inacceptabile ale schimbărilor climatice.

Tendențe ale emisiilor totale de gaze cu efect de seră

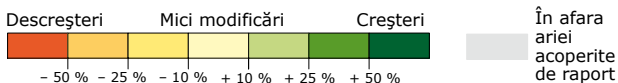

Sursa: Figura 3.4 din A patra evaluare.

Modificările estimate ale debitelor anuale ale râurilor din Europa (2070 în comparație cu 2000)

Pe baza datelor din două modele climatice diferite:
ECHAM4 (stânga) și HadCM3 (dreapta)

Sursa: Harta 3.3 din A patra evaluare.

Se estimează că anumite efecte inevitabile ale schimbărilor climatice vor afecta majoritatea sectoarelor economice și resursele naturale, chiar în condițiile în care se pun în aplicare programe riguroase de atenuare. Prin urmare, este de asemenea urgent ca adaptarea la aceste efecte să se materializeze prin elaborarea și punerea în aplicare de politici și măsuri corespunzătoare în toate sectoarele societății.

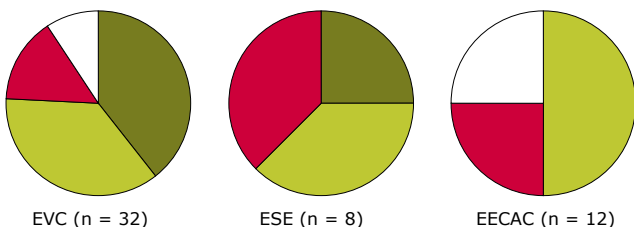
Biodiversitatea

Declinul biodiversității și pierderea serviciilor oferite de ecosisteme continuă să fie o problemă majoră în regiunea pan-europeană. În plus, numărul de specii alogene invazive din regiune crește în permanență.

Obiectivul global al Rezoluției de la Kiev de a opri pierderea biodiversității în regiune până în 2010 nu va putea fi realizat fără eforturi și resurse suplimentare considerabile. Tot în conformitate cu Rezoluția de la Kiev, se desfășoară în prezent programe de educare și de constientizare a publicului.

S-au înregistrat progrese semnificative în crearea de rețele ecologice: Rețeaua ecologică pan-europeană și Rețeaua Natura 2000 se concretizează, dar nu există încă suficiente informații în legătură cu starea lor de conservare.

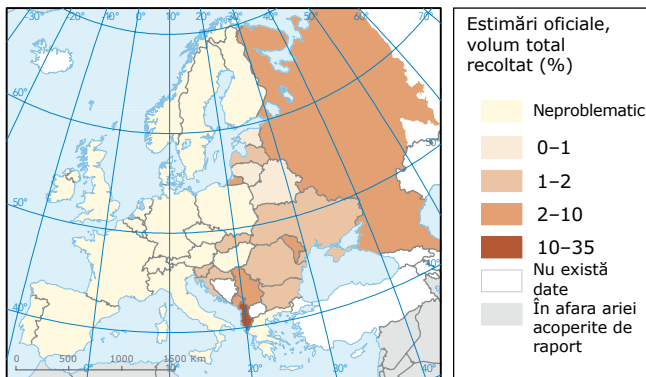
Progrese înregistrate în elaborarea de strategii naționale pentru speciile invazive

- Există o strategie națională pentru speciile invazive sau munca de elaborare a unei astfel de strategii este în desfășurare
- Speciile alogene invazive sunt recunoscute în mod explicit în strategia/planul de acțiune național în domeniul biodiversității raportat către CBD
- Nu se identifică acțiuni legate de speciile alogene invazive la nivel național
- Nu există informații

Sursa: Figura 4.12 din A patra evaluare.

Amplourea abatajului ilegal în anumite țări (2000–2004)

Sursa: Harta 4.5 din A patra evaluare.

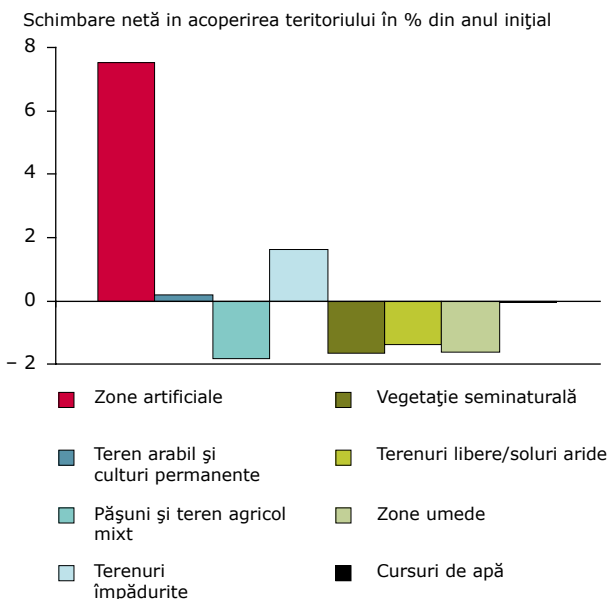
Problemele de mediu sunt din ce în ce mai integrate în sectoarele forestier și agricol. Cu toate acestea, agricultura exercită încă o presiune considerabilă asupra biodiversității. Obiectivul specific de a identifica, până în 2006, toate zonele agricole cu „valoare naturală ridicată” nu a fost atins.

Mediul marin și de coastă

Eutroficarea rămâne o problemă în toate mările închise și apele marine semi-închise din regiunea pan-europeană. Reducerea surselor difuze de nutrienți, în special din agricultură, reprezintă în continuare o problemă majoră și impune acțiuni sporite.

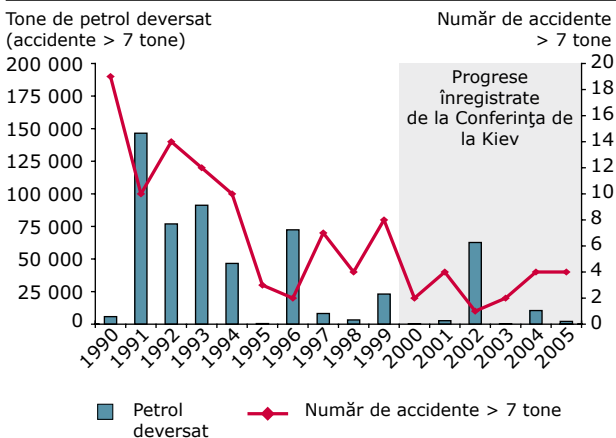
Pescuitul excesiv este încă foarte răspândit în toate mările pan-europene. Este necesară îmbunătățirea politicilor în domeniu și o aplicare mai strictă a legislației pentru a permite refacerea populațiilor de pește — în special trebuie oprit pescuitul ilegal. Trebuie de asemenea redus impactul exercitat de activitățile de pescuit asupra întregului ecosistem marin.

Schimbări în acoperirea teritoriului în zona de coastă de 10 km, în 17 dintre cele 22 de state costiere ale UE (1990–2000)

Sursa: Figura 5.11 din A patra evaluare.

Deversări accidentale de pe nave petroliere în mările europene

Sursa: Figura 5.8 din A patra evaluare.

Se estimează că schimbările climatice vor afecta mările și zonele de coastă, inclusiv organismele marine. Politicile de adaptare ar trebui să includă și măsuri de reducere a presiunilor exercitate de alți factori în afara celor climatici, pentru a spori rezistența ecosistemelor marine și a zonelor de coastă la schimbările climatice.

Acțiunile întreprinse în baza convențiilor marine regionale și politicile UE în materie au contribuit la îmbunătățirea calității apei în mările occidentale, de exemplu în ceea ce privește prezența anumitor substanțe periculoase. Politicile orientate spre îmbunătățirea stării generale relativ deficitare a mediului marin și de coastă al Europei ar trebui să se sprijine pe o abordare ecosistemică.

Consum și producție durabilă

Față de momentul Conferinței de la Kiev, conceptul de consum și de producție durabilă a devenit mai vizibil pe agenda politică. Cu toate acestea, s-au obținut puține rezultate concrete fiind necesară adoptarea, în continuare, de strategii de implementare și de instrumente de măsurare a impactului produs asupra mediului.

În ultimii ani, gradul de utilizare a resurselor pe cap de locuitor a rămas stabil în toate regiunile, reușindu-se o anumită decuplare între utilizarea resurselor și creșterea economică. Eficiența utilizării resurselor variază în mod semnificativ de la o țară la alta, fiind de câteva ori mai mare în UE-15 față de UE-10 și față de țările ESE, și de până la douăzeci de ori mai mare în UE-15 față de EECAC.

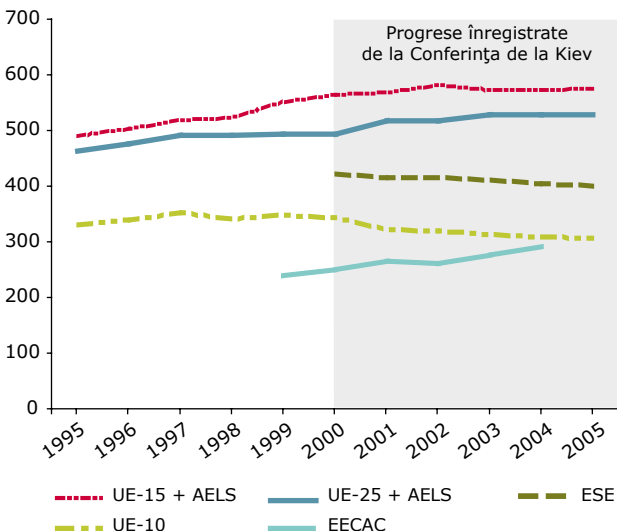
Obiceiurile de consum se modifică cu rapiditate datorită schimbărilor socio-economice. Categoriile de consum cu cel mai îndelungat impact asupra mediului sunt alimentele și băuturile, transportul privat și construcția de locuințe. În UE, turismul și transportul aerian sunt pe cale să devină domenii cu impact semnificativ asupra mediului.

Regiunea pan-europeană generează tot mai multe deșeuri. Gropile de gunoi, cea mai nefavorabilă opțiune din punctul de vedere al mediului, rămân totuși cea mai răspândită metodă de gestionare a deșeurilor în întreaga regiune pan-europeană. Statele membre UE au înregistrat anumite progrese în limitarea cotei de deșeuri menajere urbane depozitate în gropile de gunoi.

Multe țări EECAC și ESE au elaborat strategii de gestionare a deșeurilor și reglementări normative în domeniu, însă rămâne necesar ca acestea să fie puse efectiv în aplicare.

Deșeurile menajere urbane colectate

kg/cap de locuitor

Sursa: Figura 6.20 din A patra evaluare.

Colectarea adecvată a deșeurilor și depozitarea acestora în condiții de siguranță rămâne în continuare un obiectiv major. În anumite țări EECAC, o dificultate și mai mare o reprezintă curățarea și siguranță ecologică a siturilor de deșeurii periculoase moștenite din trecut.

Sectoare: Agricultură

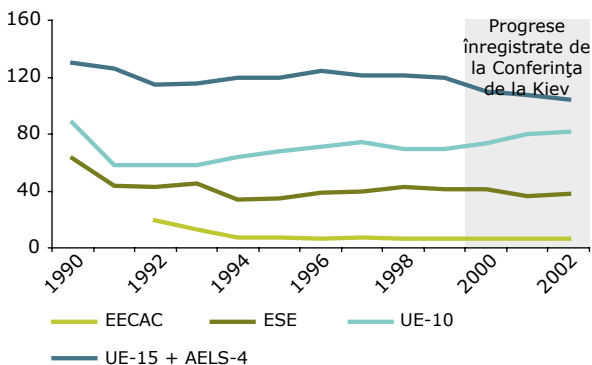
Agricultura modernă, intensivă, are adesea un impact negativ prin modul de utilizare și poluare a aerului, apei și solului. Pe de altă parte, activitățile agricole joacă un rol pozitiv în conservarea peisajului și a biodiversității în Europa.

Suprafața de teren irigat în sudul UE-15 și în ESE a crescut, manifestând o tendință continuă de intensificare a agriculturii. Irigațiile au condus adesea la un declin al resurselor de apă și al calității acestora, la salinizare și la degradarea solului, în special în sudul și estul EECAC.

Majoritatea țărilor ESE și EECAC vor avea nevoie în continuare de sprijin internațional pentru a realiza protecție corespunzătoare a mediului în sectorul agricol.

Cantitatea de îngrășăminte la hectar teren agricol

Consumul mediu de îngrășăminte (kg/ha)

Sursa: Figura 7.1.1 din A patra evaluare.

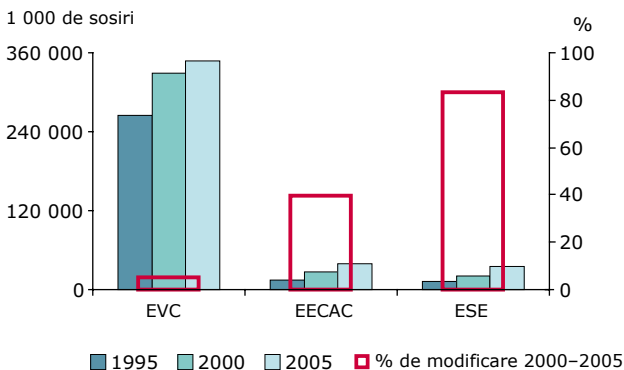
Sectoare: Turism

Numărul turiștilor străini ce vizitează regiunea pan-europeană este în continuă creștere. Turismul este una dintre principalele cauzele ale creșterii cererii de transport, în special pentru acele moduri de transport cu impactul cel mai sever asupra mediului înconjurător: transportul privat și, în special, transportul aerian.

Zonele de coastă, insulele și regiunile muntoase sunt cele mai vulnerabile la dezvoltarea turismului. Deja s-a produs o degradare ireversibilă a mediului în anumite zone ce constituie destinații turistice foarte populare.

Se estimează că impactul acestui sector va crește ca rezultat al afluenței tot mai mari de turiști și al schimbărilor stilului de viață și demografice. Comportamentul turiștilor rămâne un factor crucial pentru dezvoltarea durabilă a sectorului.

Număr de sosiri a turiștilor străini și modificare procentuală

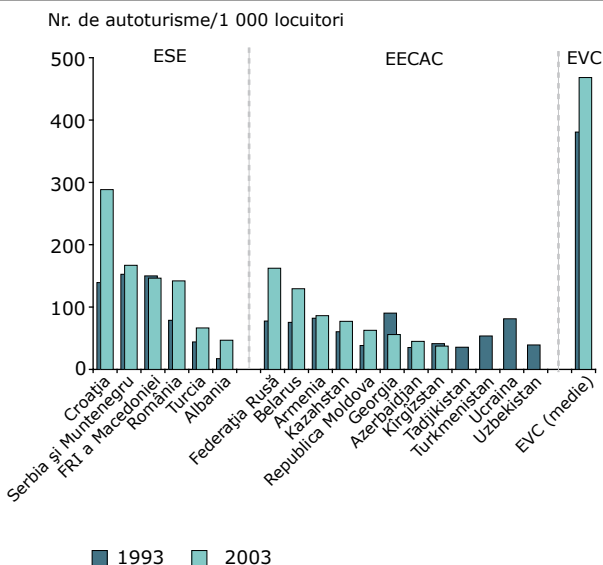
Sursa: Figura 7.4.2 din A patra evaluare.

Sectoare: Transport

Consumul de energie și emisiile de gaze cu efect de seră provenite din activitățile de transport în ESE și EVC cresc cu rapiditate, însoțind creșterea generală a acestui sector. Consumul de energie în sectorul de transporturi și emisiile de CO₂ pe cap de locuitor aferente continuă să fie în EVC de patru ori mai mari decât în ESE și în EEAC.

Adoptarea unor soluții competitive de transport urban este o modalitate de a decongestiona traficul și, în același timp, de a rezolva problemele de calitate a aerului și de a îmbunătăți siguranța în transport. Pentru ca transportul public să devină competitiv, acesta trebuie să fie inclus în planificarea și dezvoltarea urbană.

Numărul de autoturisme proprietate personală în Europa

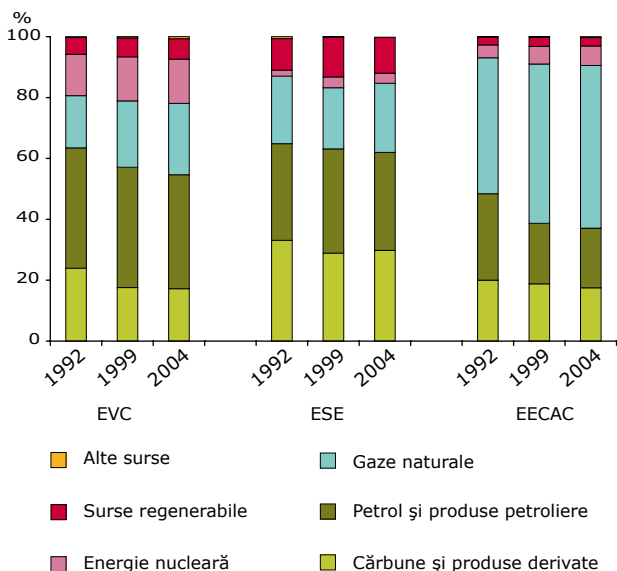
Sursa: Figura 7.2.5 din A patra evaluare.

Sectoare: Energie

Consumul de energie și emisiile de gaze cu efect de seră rezultate au crescut în regiunea pan-europeană de la Conferința de la Kiev, în ciuda îmbunătățirii eficienței energetice și a utilizării crescute a energiei regenerabile în anumite sectoare de activitate. Se estimează că această tendință va continua dacă nu se pun în aplicare politici și măsuri suplimentare în domeniu.

Piețele energetice din cele trei sub-regiuni pan-europene sunt strâns legate între ele. O proporție considerabilă a importurilor de gaze naturale și de petrol în EVC și ESE provin din EECAC și se estimează că această proporție va crește substanțial până în 2030.

Consumul total de energie pe surse de combustibil

Sursa: Figura 7.3.3 din A patra evaluare.

Evenimente importante în procesul „Mediu pentru Europa”

 1991	Prima Conferință ministerială, la Dobris S-a semnat: Convenția privind evaluarea impactului asupra mediului în context transfrontalier (Convenția EIA); Protocolul privind COV la Convenția privind poluarea atmosferică transfrontalieră pe distanțe lungi (CLRTAP) A intrat în vigoare: Protocolul privind NO _x la CLRTAP
1992	S-a semnat: Convenția privind apele transfrontaliere (TWC); Convenția privind efectele transfrontaliere ale accidentelor industriale (CTEIA)
 1993	A doua Conferință ministerială, la Lucerna
1994	S-a semnat: Protocolul privind emisiile de sulf la CLRTAP
 1995	A treia Conferință ministerială, la Sofia
1996	A intrat în vigoare: Convenția privind apele transfrontaliere (TWC)
1997	A intrat în vigoare: Convenția privind evaluarea impactului asupra mediului în context transfrontalier (Convenția EIA); Protocolul privind COV la CLRTAP
 1998	A patra Conferință ministerială, la Aarhus S-a semnat: Convenția de la Aarhus (AC); Protocolul privind POP la CLRTAP; Protocolul privind metalele grele la CLRTAP A intrat în vigoare: Protocolul privind emisiile de sulf la CLRTAP
1999	S-a semnat: Protocolul privind apa și sănătatea la TWC; Protocolul privind ozonul la nivelul solului la CLRTAP
2000	A intrat în vigoare: Convenția privind efectele transfrontaliere ale accidentelor industriale (CTEIA)

2001 A intrat în vigoare: Convenția de la Aarhus (AC)

2002

2003

A cincea Conferință ministerială, la Kiev

S-a adoptat strategia EECAC
Rezoluția de la Kiev privind biodiversitatea
S-a semnat, dar nu a intrat în vigoare (stadiu: iunie 2007):
Protocolul PRTR la AC; Protocolul privind
răspunderea civilă la TWC; Protocolul SEA la EIA

S-a semnat: Convenția privind protecția mediului
și dezvoltarea durabilă a Carpaților (Convenția
Carpatică)

A intrat în vigoare: Protocolul privind POP la
CLRTAP; Protocolul privind metalele grele la
CLRTAP

2004

2005

A intrat în vigoare: Protocolul privind apa și
sănătatea la TWC; Protocolul privind ozonul la
nivelul solului la CLRTAP

2006

A intrat în vigoare: Convenția Carpatică

2007

**A șasea Conferință ministerială,
la Belgrad**

2008

2009

2010

2011

**A șaptea Conferință ministerială,
la Astana**

„Mediu pentru Europa” – Țări participante

Albania	Letonia
Andora	Liechtenstein
Armenia	Lituania
Austria	Luxemburg
Azerbaidjan	Malta
Belarus	Monaco
Belgia	Muntenegru
Bosnia și Herțegovina	Norvegia
Bulgaria	Olanda
Canada	Polonia
Cipru	Portugalia
Croația	Regatul Unit
Danemarca	Republica Cehă
Elveția	Republica Moldova
Estonia	România
Federația Rusă	San Marino
Finlanda	Serbia
Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei	Slovacia
Franța	Slovenia
Georgia	Spania
Germania	Statele Unite ale Americii
Grecia	Suedia
Irlanda	Tadjikistan
Islanda	Turcia
Israel	Turkmenistan
Italia	Ucraina
Kazahstan	Ungaria
Kîrgîzstan	Uzbekistan

Mediul în Europa
Evaluarea de la Dobris

Sofia, 1995

Mediul în Europa
A doua evaluare

Aarhus, 1998

Mediul în Europa
A treia evaluare

Kiev, 2003

Mediul în Europa
A patra evaluare

Belgrad, 2007

Pentru a obține informații suplimentare și pentru a accesa aceste rapoarte, vizitați: www.eea.europa.eu/pan-european

Agenția Europeană de Mediu
Kongens Nytorv 6
1050 Copenhaga K, Danemarca
Tel.: +45 33 36 71 00
Fax: +45 33 36 71 99

Web: eea.europa.eu
Pentru a adresa întrebări vizitați: eea.europa.eu/enquiries

